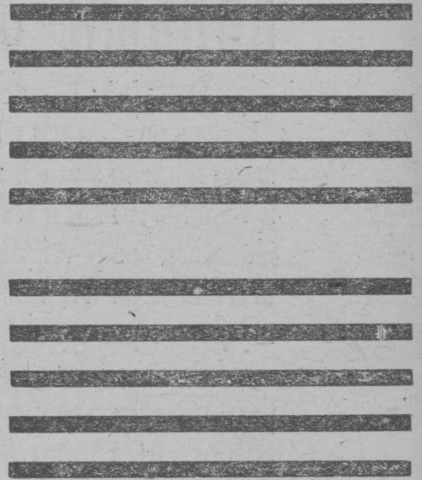

НПТ 28-1

Чыла эл пролэтар-влак, ушныза!

МАРИЙ ЎДРАМАШ

№ 4-5 АПРЭЛЬ
МАЙ 1934

АКШЭ 50 ЫР.

Г.П.Б. в Л. гр.
Ц, 1934 г.
Акт. № 529

МАРГОСИЗДАТ ■ ИОШКАР-ОЛА

МАРИЙ ӰДРАМАШ

МАРГОСИЗДАТ
ЙОШКАР - ОЛА

1934 ии

АПРЭЛЬ—МАЙ

№ 4-5

ВОЛЬЫК ОНЧЫМО ПАШАМ ВИЙАНДАШ

ВКП(б) 17-шэ Сйэздыштэ Сталин йолташ тыгэ ойлыш: „Вольык ончымо пашам пўтынъ партийлан, чыла мэмнан пашайэн-влаклан, партийэц, бэспартийнэ-влакланышкэ кидышкыштналман. Вольык ончымо паша кызыт тугайак пэрвой чэрэтан проблем лийын шога, могай тэнгэчэ, ындэ ыштэн шуктымопырчан шурно проблем ыльэ.“

Вольык ашнымаштэ куго кўрылтыш улмо нэргэн да мэмнан пашаштына ситыдымаш нэргэн, ты шотышто пашам чот вийандэн, тўрлатэн колтышаш нэргэн. Сталин йолташ. Сэйздэш ыштымэ докладыштыжэ пэш раш ойлэн пуш. Тудо, вольык вуй шагалэммаш рэорганизацын пэрвой ийжэ гычак (1930 ий) тўнгальэ да 1933 ийыш шумэш лийын шогыш-маньэ. Рэорганизацэ жап пытымэ дэч вара пэрвой ийыштэ, пырчан шурно нўлталташ тўнгалмэ годым вольык вуй шагалэммаш эн ўлыл тўрышкыжў шуо, а сўсна ашнымаштэ угыч кўшкыла кўзымаш тўнгальэ. Вольык вуй шагалэммашын причинжэ тыгай ыльэ: ик могырым, йал озанлыкын вольык ашнымэ отрасльышкыжэ кулак элэмент-влакын тэммышт, вэс могырым, рэорганизацэ ийлаштэ вольыкым шўшкылмў вэрч лийшэ кулакын агитацыжэ.

Колхоз строй йўршын, пўртылдымашын сэнэн. Шушаш лийшыл ийлаштэ вольык ашнымэ пашалан вийангашыжэ, шарлашыжэ куго йўн лийын. „1934 ий чумыр вольык ончымо озанлык нўлталтмаштэ тодылтышым ыштыман да ыштэн кэртман ий лийэш.“

Кызыт кажнэ район, йал-совет, колхоз-влаклан вольык вуй шотым шукэмдымэ, тудын качэствыжым сайэмдымэ рвэзэ вольыкым аралымэ вэрч пэш вийан кучэдал шогыман. Вольык ончымашын практик пашаж нэргэн ВКП(б) Горький Крайкомын да Маробком дэн Маробисполкомын пунчалыштышт пэш раш ончыктэн пумо.

ВКП(б) Обком дэн Обисполком 1934 ий 8 апрэлыштэ лукмо пунчалыштышт тыгэ ончыктэныт: „Вольык вуй, путыракшым рвэзэ вольык шагалэм маш альэ мартэнат койын шога; вольыкым кулак ой дэн шалатылмэ дэн йанлыкла пуштэдымэ уло; вольык ончымаш, путыракшым иктэшлымэ вольык ончымаш, тома-мын шындымэ. Тидэ вольыкын качэствэ дэн про-дукцо лэктышыжым изэмда: Обласыштэ вольык ашны-маш тыгай шотышко шуымыжо шот дэч посна мутланэн киймэ дэнэ, вольык ашнымаштэ шуко вэрэ партий, совет дэн мландэ паша орган-влакын конкрэтнэ пашам ыштыдымышт дэнэ, вольык ашнымэ задачэ йыр колхозник дэнэ шэмэр массым лушкыдын моблизатлэн шогымо дэнэ лийын,—манын ВКП(б) Обком дэн Обисполком ончыктэныт. Садэ пунчалыштэ ончык-тымэ практик паша-влакым илышыш түрыс пуртымэ вэрч кучэдалмаш, кажнэ совет пашайэнгын, колхозникын, ышкэт озанлыкан шэмэр крэсаньыкын обэзанысышт. Ты пунчал да адак Обзун лукмо мэроприятьэ-влакшэ МАО-што вольык ашнымашым вийандымэ бойэвой програм лийын шога. Тидым шукташ колхоз, ышкэт озанлыкан массым кумдан моблизат-лаш күлэш.

Күчыкын каласымаштэ, 1934 ийын вольык ашнымашым вийандымэ да вольыкын качэствыжым сайэмдымэ шотышто ыштышаш пашана тыгай:

Имнэ ашнымэ шотышто: август тылызэ мартэ Облась мучко 23540 вўлымэ ожо дэн коштыкташ. Ожо-влакым райзо пэлэнсэ зоовэттехничэский комис күштымө дэч посна пучкыктымө (вускэмдымэ) ваштарэш вийан кучэдал шогаш. Тўж вўльö-влакым посна, ойыртэмын ончаш, курго базым ситышын ышташ, чома ыштымэ жапыштэ колхозышто йўдым пстойанэ дэжурствым ышташ.

Ушкал шотышто: 95385 вуй ушкалым ўшкыж дэн коштыкташ. Шөр сатулык фэрмым 322-ыш шукташ, тушто вольыкым 11655 вуйыш, ты шот гыч ушкалым 4816 вуйыш шукташ. Вэрысэ тыгыдэ урлык вольыкым сай урлык дэн ушымэ пашам кумдан шарэн колташ.

Сöсна ашнымэ шотышто: 19599 вуй сöснам узо дэн коштыкташ. СТФ-штэ да иктэшлымэ күтүштö кажнэ ава сöсна дэч 9 тылызаш мартэ 7 игым ончэн кушташ, плэмфэрмылаштэ ик ава дэч 8 игым ончэн кушташ. Чыла колхоз-влаклан 1934 ий-

ыштэ колхозлаштэ сөсна ашнымашым организатлаш, кажнэ колхозышто 4-5 ава сөснам да 1 узым ашнымэ вэрч кучэдалаш.

Шорык дэн каза шотышто: 164577 вуй шорык, каза-влакым тага дэн коштыкташ. Кажнэ колхозник, ышкэт озанлыкан-влак ончылан—суртлан 3-5 шорыкым ашнаш шындымэ задачым илышыш пурташ.

Кайык ашнымэ шотышто: Кажнэ колхозник дэн ышкэт озанлыклан суртышто чывигым кок ава дэч шагӓллан огыл пӓктыктэн лукмо вэрч кучэдалаш, кажнэ суртышто 6-8 мунчышо чывым ашнаш. Тиддэч посна адак лудо, комбо ашнымашым кумдан шараш.

Кролик ашнымэ шотышто. Шыл проблэмым разрешитлымэ шотышто кролик куго полышым пуа. Сандэнэ колхозлаштэ, ышкэт озанлыкан-влак коклаштэ кролик ашнымэ пашам кумдан шараш кӓлэш. 1934 ийын МАО што кролик ашнымэ фэрмэ 50, тушто 5340 кролик лийэш. Колхозник-влаклан тэний 4050 кролик кидышкышт пуалтэш, Нуным сай ончэн шогаш кӓлэш. Кажнэ ава кроликлан ийдалыкыштэ кум гана игым ыштыкташ да тундэч 20 кролик игым налаш кучэдалман.

Колхоз-влакым большевик колхозыш, колхозник-влакым уланыш савыраш манын Сталин йолташын лукмо лозунгыжым илышыш пуртымаштэ, вольык ашнымым содор нӓлталмэ рэшайышэ значеньан лийын шога. Тидэ шотым ВКП(б) ОК бӓрӓ дэн Обик поснак ончыктэныт. Садэ шот гыч кажнэ колхозникым ушкаланым, вольыканым ыштымэ вэрч вийан кучэдалын, колхозник-влаклан тэний 3910 тунам налаш, контрактывайаш, иктэшлымэ кӓтӓ гыч 2175 сөснаигым, 175 пачам ойыраш задачым шындымэ.

Ты паша-влакым илышыш тӓрыс пуртымо вэрч чыла колхозник, ышкэт озанлыкан шэмэр крэсаньык-влаклан вийан кучэдал шогаш кӓлэш. Ты шотышто шэмэр ӓдрамашлан ончыл вэрыштэ лийман. Мэмнан колхозлаштэ, фэрмылаштэ ӓдрамаш-влак кокла гыч активнын пашам ыштэн шогышо йатыр улыт. Нуно ончымо, ушкал лӓштымӓ, зоотэхник, бригадир пашаштэ шӓдӓ дэнэ, тӓжэм дэнэ улыт, ышкэ усталыкыштым, сознательнысыштым уло совет общэствэныстылан ончыктэн шогат. Партий дэн правительствын 1934 ийыштэ шукташ шындымэ задачэ-влакшым илышыш пуртымо вэрчат шэмэр ӓдрамаш-влак большевикла кучэдалаш тӓнгалыт. Вольык ашнымэ пашам чын

күкшытыш нөлтәлмә вәрч кучәдалмаштә курго базым ышты-маш да чәр ваштарәш крәдалмаш пәш кугу эначәннан паша улыт. Сандәнә кажнә колхозышто, ышкәт озанлыкыштә кургылык культурым, адак пакча участкәш вож-саскам ўдаш күләш. Олыкым, күтү коштыктымо вәрым сайәмдыман, силосым йамдылыман. Тыләч посна адак уа кургым, тумльэгым погән йамдылаш күләш. Обзу план почәш тәний 40000 тон уа кургым, 8600 тон тумльэгым погаш күләш. Вольык йүшаш вүд вәрым зоогигиәнлан кәлшымә шот дән сайәмдаш, у вүд вәрым ыштылаш күләш.

Вольык чәр: сибирь йазвә, чума, рожа, сап, тубәркульоз ваштарәш монь вәтәринар пашайән-влак вуйлатымә почәш вийан кучәдал шогыман.

Тыләч посна адак тәвә мом шарныман: түжө дәнә рвэзә вольыкым аралән шогыдә мә вольык вуй шотым йәшарән огына кәрт. Млана кажнә шочшо чомам, прэзым, сөснаигым шинча сорта аралән шогаш күләш. Тыштә, шүшкылмө вәрч кулакын агитацыжым чот пәрән шалаташ да кулак ой почәш осалланышә-влакым пәнгыдын пүтыралман. Арамлан огыл вәт ВКП(б) Обком дән Обик 8 апрәлыштә лукмо пунчалмутышт: „1 май мартә чыла чомам да түкан вольык дәч шочшо рвэзә вольыкым учотышко налаш, түж вольыкым да рвэзә вольык шүшкылмым административнә дән суд гоч титаклаш“ — манын пәнгыдын каласәныт.

Тугә гынат, йужо йал-совет, колхоз-влак ты пунчалым пудыртән шогат. Мутлан тәвә Куго-Чигаш йал-советыштә (Йошкар-Ола район) Жуково йалыштә 28 прэзым, Ширайковышто 20 прэзым утла шүшкылыныт. Нурбәл йал совет (Шәрнур район), Улыл Сола йалыштә Нагорский И. Ф., Пичушкин А., Скворцов Е., Казаков О. молат тәний шочшо прэзым шүшкылыныт. Тыгай осал паша нәргән Облась печатыштә йатыр возалдын. Титакан йән-влакым суд ончыко мут кучаш шогалтыдә кодыман огыл.

Вольык ашнымә пашам вийандымаштә соцсоревнованьым, массә пашам кумдан шарән, 17-шә партсйэздыштә Сталин йолташын ончыктымыжым большевикла шуктымаш вәрч уло вий дән кучәдалман. Шәмәр ўдрамаш-влак! Вольык ашнымә пашам вийандымә пашаштә колхоздам ончыл вәрыш лукмо вәрч соцтагасыш ушныза!

Социалист стрөитәльствын ты отвәтствәнә участкыштыжә обшәствәнә-організатыр пашан эн сай образәцшым ончыктыза.

**Ударницэ - колхозницэ - влак!
Вольык ончымым вийангышаш
вэрч кучэдалмаштэ ончыл ра-
дамыш шогалза!**

**Имнэ, ушкал, сөсна, шорык,
кролик, чывэ ончымо правил-
влакым тунэмын, шуктэн шо-
гыза.**

ВОЛЬЫК ОНЧЫМАШЫМ ВИЙАНГДЭНА

„Какшан“ колхозышто фэрмэ уло. Ты мартэ вольык фэрмым күлэш сэмынак ончэн огытыл ыльэ гын, кызыт XVII сйэздын пунчалжым лончылэн лэкмэ дэч вара ышкэ ўмбакышт тыгай обзатэлыствым налын улыт. Тыгыдэ вольыкым 100% аралэн, сайын ончэн кушташ. Шөрән ушкалым шукамаш.

Ты мартэ фэрмыштына 47 вуй ушкал ыльэ, нинын кокла гыч

17 лүштымө ушкал, 16 туна, молыжо ишнык улыт.

Ик ушкал ийлан 1200 литрым пуэн шога. Тидэ пэш шагал, мэ шөр лүштышым кугэмдаш тунгална. Вольык ончымо шотышто мэмнан уло вий дэн тыршэн шогышо йатыр улыт нунын коклаштэ Сидыр Ана ойыртэмынак сайын вольыкым онча.

Вэра.

Вольыкым сай ончат

„Иошкар Тумэр“ колхой (Оршанкэ район) МТФ-ыштэ тэний 90 пырэзэ шочын.

Пырэзэ ончышо Камайэва Алэксандра, Москамова Ана-

тасийа, Ианайэва Ольга. (Нинэ чыланат комсомолка-влак улыт). Пырэзым пэш сай ончат. Кө утларак шинча, иктэ вэсыжым туныктэн шога.

ЫШКЭНАН ВИЙ ДЭНЭ СОЦИАЛИЗМЫМ ЫШТЭНА

Ик үдрамашат „кокымшо вичийашлыкын кокымшо ий зайом дэч посна ынышт код.

Магнитогорскышто ыштышэ пашазэ - влак дэнэ инжэнэр-влак йодмо почэш ССР Ушэм Рүдө исполнительный Комитэт дэнэ Калык комисар-влакын советшэ 14 апрэлыштэ „кугыжаныш көргө кокымшо вичийашлык“ (кокымшо ий лукмо) зайомым лукташ пунчалыэ. У зайомым 3 миллиардат 500 миллион тэнтэашым лукмо.

Магнитогор пашазэ дэнэ инжэнэр-тэхник-влак Совет Ушэ мысэ чыла шэмэр-влакым ышкэ үжмашышкышт ушнаш йодыт.

Магнитогорск паша йэн-влакын үжмашышткышт ССР Ушэ-

мысэ чыла шэмэр, пашачэ, колхозник, служышо-влак пэш кугу куат дэнэ ушнат.

Подпискэ тунгалмэ мөнгө пэрвой кэчылаштак ССР Ушэм мучко зайомлан сэралтмаш пэш вийан шарлыш.

Мэмнан Й-оланамак налын ончэна гын, 16 апрэлыштэ 4 шагатлан кэчывалын „кокымшо вичийашлыкын кокымшо ий зайом“ шарымэ планым 100,1 % тэмыш. План почэш 886 тужэм тэнтэашым шарыман ыльэ гын, 887 тужэм 125 тэнтэашым шарымэ. Районлаштат колхозник, посна озанлык кресаньык коллаштэ зайомлан сэралтмаш вийан эртыш.

Зайом окса куш кайа

Мэмнан зайомна элнам кугу куатан элыш савырмашкэ кайа. Кокымшо вичийашлыкыштэ элыштына пашазэ дэнэ колхозник-влакын ылышыжым нөлталына шэмэрын кучылтмыжым 2-3 кана кушкырак кузуктэна.

Калык озанлык, промышлэнос дэнэ транспортын, йал озанлыкын тэхник реконструкцияжым мучашыш шуктэна.

Бажнэ колхозник, кажнэ шэмэр ышкэ оксажым кугыжанышлан арымэш пуэн, элын озанлык вийжым пэнгыдэмдаш полша, социалист строительством вийандаш, шэмэр-влакын материалнэ шотышто сайрак, культурлын илаш условийым ышта.

З А Й О М

Марийжэ граждан сарэш колымо дэч вара Миклай ватылан шуко орлыкым ужаш тукныш. Пойан Пашкан дэн 2 ий тарзылыкэш илыш. 2 ий изи ўдыржым вўдалтэн йодышт кошто.

1932 ийыштэ йалэшыжэ колхоз почылто. Миклай ватэ эн ончычак колхозыш возалтэ. Колхозышто тунэмдымым туныкташ тўнгальч. Миклай ватэ ликпунктыш йўралтэн кошто. Сай тунэм лэктэ. Тўрлө газетым лудаш тўнгальэ Илыш корным лончылаш пижэ. Ўдыржат школыш кошташ тўнгальэ.

Миклай ватэ кум ий годсэк колхозышто пашам сай ышта. Ударницэ лўмым налын. Нылганалан пўлўклўныт. Тэнийат 258 паша кэчым колхозышто ыштэн. Кажнэ зайомым налын шогэн. Тудын „4-го завершающего года пятилетка“, „Пятилетка в четыре года“, 3-го решающего года пятилетки“ — манмэ йайом-влакшэ 250 тэнгэаш уло.

Зайом дэнжэ модын нальэ.

Тачэ тудын суртышкыжо тудын лўмэш газет, „Марий Ўдырамаш“ журнал тольо. Эн ончычак журналым лудаш пижэ.. Вара газетым ончалъэ. Зайом модмо таблицэ шинчашкыжэ пэрныш...

— Чу, ала мланэмат вэрэш-

тын—маньэ да, шондыкгычшо зайом-влакшым погэн лукто... Зайомышто улшо сэрий №-ым таблицыштэ улшо № дэн тагастарэн кычалаш пижэ. Лач тидэ жапыштэ 4-шэ групышто тунэмшэ ўдыржө толын пура. „Аф, изиш ок кэлшыс!“—аважэ пэлэштыш.

— Мо ок кэлшэ авай?—сумкажым ишкыш сакыш да, аважэ воктэн мийэн шогальэ.

— Ўдырэм, зайом дэн ала модын налын улна манын ончэм да, изиш ок кэлшэ.

— Можо ок кэлшэ?

— Тэвэ мыйын сэрий №-эм 00233. А таблицыштэ 0233. Ик „0“, уто. Мыйын кок „0“-ан, а таблицыштэ ик „0“ вэлэ.

— Авай, онго-влакым ит ончо. Цифыр-влакшэ гына ик гай лийжэ. Тидэ нэргэн туныктышына ынгылтарэн.

Ўдырэм, тугэжэ модын налын улна-ыс,—куанымыж дэн ўдыржым вўчкалтэнат колтыш.

— Чу, мый ом ўнанэ. Ышкэ ончэм—манын ўдыржө зайомым ончаш пижэ...—Авай, чынак вэраштын-ыс!—ўдыржө тўршталтэн пэлэштыш.

— Мыньарэ? Ончал вашкэ!

— Сэйчас...

— Коктынат таблицыштэ куанэн ончат.

— Кок шўдө тэнгэ вэрэштын! Кок-шўдө! Авай, окса!—

Ўдыржб кид копажым пэралтэн колтыш.

— Ўдырэм, ындэ, кузэ, куш кайман!? Кб оксажым пуа?— куанэн йодэш.

— „Поштыштат, банкыштат пуат“ мнаын туныктышо ын-лыкларэн ыльэ.

— Тачак куржам гын, вараш кодам дыр: заньатэ пыта, лучо эрла эрдэн куржам... Ўдырэм, Микывыр кува, зайомлан сэралтмэм годым „арам оксам пытарэда. Садак ок вэрэшт, ондалат вэлэ“ — манын лудыкташ тбтыш. Укэ, лудыктымыжб шойа. Зайом ок ондалэ. Зайомын пайдажэ кугу.

— Авай, зайом вэт мэмнан гай шэмэрлан кугу пайдам конда. А шувэдышэ Микывыр кувалан пайдам ок кондо да тугэ лудыкташ тбчэн ойлыштын. Авай, тэвэ мэт вашкэ модын налына. Мэ пионьэр отряд вий дэн 250 тэнгайаш налына уло.

— Пэш йбра ўдырэм, пэш йбра.

У зайом

15 апрэль Миклай ватэ банкэ гыч садэ модын налмэ оксажым 225 тэнгэм налын лэктэ. Газэт ужалмаш мийыш, 15-шэ апрэль кэчысэ, 86№-ан „Марий Комун“ газэтым нальэ. „Кокымшо вичийашлыкын кугыжаныш кбргб зайомжо нэргэн (кокимшо ий лукмаш) ССР Ушэм рбдб Ис-

полнитьылнэ Комитэт дэн Калык Комисар-влакын пунчалышт“—манын возымым лудын лэктэ. А-а, узайом лэктын. Тидэ пунчалым лудын лэкшаш“—маньэ да мбнгб мбгырыш ошкыльб.

Ик касыштэ 2115 тэнгэ

15-шэ апрэль. Кас. 7 час жап. Пбрт тич калык. Нинэ колхозник-влак. Пбрийэнтгэ, ўдырамашгэ погынэныт.

— Йолташ-влак, ындэ погынмашнам тбнгалына, — колхоз вуйлатышын йбкшб шоктыш.

Чыланат шыпланышт. Тбнгалым вучат.

— Мутым Мэдвэдэ школ гыч толшо Синайлан пуалтэш—вуйлатышэ маньэ.

Йолташ-влак, у зайом нэргэн дэкрэт лэктын. Магнитогорск ударник пашазэ-влакын, тыгак моло-влакынат йодмыштым правительствэ шуктыш. Тэвэ у зайом нэргэн газэтыштэ возымо манын, Синай ойлаш тбнгалыэ.

Синай йолташ Магнитогорск ударник пашазэ-влакын, тыгак моло пашазэ-влакын йодмышт нэргэн да ССР Ушэм Рбдб Ис-полнитьылнэ Комитэт дэн Калык Комисар-влак совет пунчалыштым умландарэн пуыш.

Иктэ-вэсэ ынгылдымэ ойлан йодыш-влакым пуэдышт. Йодыш почэш Синай ынгылтарэн пуыш.

— Кажнэ ийын зайомым на-
лашыжэ нална да, оксана арам
йомэш. Млана садак модын на-
лаш ок вэрэшт—Опанас ватэ
пэлэштыш.

Опанас ватын ойлан Миклай
ватэ ыш кэлшэ. Мутым налын
кутыраш тўнальэ.

— „Опанас ватэ шэшкэ, за-
йом арам лийэш—манмэт, йо-
нгылыш лийэш. Зайомын кугу
пайдалыкшэ нэргэн гэвэ Синай
пэш сай ынгыларэн пуыш. 10
ий коклаштэ садак модын на-
лына. Тэвэ мый 225 тэнгэм мо-

дын налым. У зайомын күлэ-
шыжэ ышкылана. У зайомлан
100 тэнгэяшлан возалтам. Си-
най, возо. Оксамат кызытак
пуэм.“

— Мыйат ик 50 тэнгэлан
возалтам,—Сэмон ватэ пэлэш-
тыш.

— Мый 80 тэнгэлан возал-
там—чал пондашан кугыза во-
залтэ.

Тыгэракын кок час жапыштэ
иктэ-вэсэ 2115 тэнгэлан возал-
тыч.

МЭАТ ЗАЙОМЫМ НАЛЫНА

Цибикнур йал-совэт Й-Ола р-н

16 апрэлыштэ погынымашэш
у зайом нэргэн лончылэн на-
лычат тунамак 1070 тэнгэаш
подпискым ыштышт. Каждэ сур-
тан 60 тэнгэ да, кажнэ паша
ыштэн кэртшын 25 тэнгэаш
у зайом лийжэ манын кучэдалыт.

Ўдрамаш кокла гыч тыгай-
тыгай йын шамыч подпискым
ыштэныт:

1. Мамуткина Парасковья
30 тэнг.

2. Любимова Мария 20 тэнг.

3. Мамуткина Марина 30 тэнг.

4. Семенова А. 25 тэнг.

5. Смирнова Мария 20 тэнг.

Нинэ ўдрамаш-влак активнэ
улыт, нуно ўдрамаш коклаштэ
кажнэ погынымашыш коштыт

Возэн Муставий.

195 т. ЗАЙОМЫМ НАЛАШ ВОЗАЛТНА

„Йошкор Тумэр“ колхозницэ-
влак у зайом нэргэн докладым
колыштын налмэ мөнгө 20 ўд-
рамаш-влак 195 тэнгэаш зайом
налаш возалтыч: Смирнова А.
25 тэнгэлан., Шушпанова В.
20 тэнг., Бородавкина А., Ры-
бакова В., Короткова К., Ку-
дрэвцева О., Хитрова О., Хит-

рова Т., Скворцова К., Лас-
точкина Н., Сардайэва О., Хит-
рова Т., Шабдарова П., Лас-
точкина А. 10 тэнгэаш гыч да
Кудрьвцева А., Разумова О.,
Хитрова Л., Шабдарова В., Хит-
рова З., Охотина О. 5 тэн-
гэаш гыч кажныжэ подпискым
ыштышт.

Сай йасльэ вэрч, 100% йочам йасльыш погымо вэрч кучэдалына. Тыгэ вэлэ шурно лек- тышым нёлталын вольык, ончымашым вийандэн кэртына.

Колхозышто — ўдрамаш кугу вий, тидэ вийым кучылт мошташ күлэш. Колхозник кэч могай пашажымат, тудын дэнэ пырля пасу пашамат жапыштэ сайын шуктышашлан, ўдырамаш вийым кучылт моштымаш пэш кугу вэрым налэш. Шуко вэрэ пасу пашам чылт ўдрамаш вий дэнат ыштат. Тэвэ мутлан 1905 ий рэвольуцо лўмэш колхозым налына (Звэнигов район, Кокшамар йал совет). Тушто пёрйэн-влак шоло колтымашкэ кайэн пытат. Пасу пашам чылт ўдырамаш вий дэнэ ыштат. Тугэ гынат, пасу пашашт удан огэш эртэ. Ўмаштэ шошо ага годымат, шурно погымо годымат Звэнигово район кўргыштў ончыл вэрым нальыч.

Колхозницын паша лектышым кўш нёлталшашлан, трудо-дэньлан доходым кугэмдышашлан, колхозницым йоча дэч утараш күлэш. Пашашкэ лектын кайэн тудо ласкан пашам ыштыжэ, йоча вэрч ыныж когаргэ.

Тидэ нэргэн колхозницэ-влак ышкэштат пэш раш палэн налын улыт. Ожно йочаштым йасльыш пуаш лўдыт ыльэгын, кызыт ындэ йасльэ почаш ышкэ тыршат.

2-3 ий ончыч йаллаштэ йоча йасльэ шуэрак ыльэ гын, кызыт ындэ паша пэш кумдан шарлэн. МАО кумдыкэш 1928 ийыштэ йаллаштэ „2“ постойанэ йасльэш „134“ йочам ончалтын. Паша жаплан „52“ йасльэш „116“ ончымо ыльэ. 1933 ийыштэ „705“ йасльэ почмо ыльэ, „19346“ йочам ончымо. Тэний паша жаплан ик колхоз йочамат йасльэ ўрдыжэш кодыман огыл.

Болшэвик колхоз, улан илыш вэрч кучэдалмаштэ йасльэ паша тўн вэрым налэш. Кажнэ колхозлаштэ пасу паша годлан йасльым огына почэдэ гын, пашам жапыштэ сайын эртарэн огына кэрт. Колхозницэ-влак тидэ пашашкэ утларакшэ ышкыланда пижаш күлэш. Пўрт кўргў йамдылаш, вургэм ургаш т. м. суботникым ыштыза. Ўстэл, пўкэным, модышым йамдылыктыза. Ошмам кондыктыза.

Кажнэ колхозницэ ончылно кызыт тыгай паша шога. Сай йасльэ вэрч, 100% йочам йасльыш погымо вэрч кучэдал шога. Тыгэ вэлэ мэ шурно лектышым нёлталын, вольык ончымашым вийандэн кэртына.

Кок колхоз иктыш ушнэн йасльым, площадкым почын

Йоча учрэждэньэ - влакым почэдымэ дэнэ ўдрамашым йоча вэрч когаргымэ дэч утарэна. Йоча-влаклан сатым площадкым йасльым ыштымэ дэн гына, шочшан ава социалист строитэлыштыштытэ моло дэн төрак пашам ыштэн кэртшэ айдэмэ лийын кэртэш. Ончычырак йочана-влакым сатыш, йасльыш пуэдаш пэш лүдына ыльэ. Мэнам, шэнтэлан кодшо айдэмэ-влакым кулак тушман түрлын лүдыктыльё. Кызыт ындэ мэнунын мурыштым пэш раш палэн налын улына, кулакым она колышт. Совет влась мэнам моло дэн төр айдэмым ышташлан түрлө йоным ышта.

Мэ „Йошкар Ужара“ колхозницэ-влак кок колхоз пырля ушнэн, паша жаплан йасльэ площадкым почына. Апрель тылызыштэ почын шукташлан пөрт ачалымэ, йамдэ. Вургэмлан сэльпош заказым ыштэн улына. Ложашым ик вэрыш ситышын погэн чумырымо. Йоча-влакым учотыш налын улына.

Моло колхозлаштэ йочам иктэш ончымо вэрч колхозницэ-влак кузэ тыршэда „Марий Удрамаш“ журнал гоч возэн колтыза. Мэ вэс номырэш йасльэ пашан кузэ шогалтымэ, тудым раш возэна. Иктэ вэсын опытыштым лудын, пашам сайын ышташ тунэмына.

Орэхова Настачий.

Пийалан илыш колхозышто

Колхозыш пурмэм дэч ончыч илышын пурыжым ужын ом ул. Сай вургэмым ўмбакем сакэн ом ул. Ойган илышэм шоналтэмат, шүмэмлан шуй вэлэ тучэш. Тошто илыш пэл ўмырэшэм логалын, пүм пурын чаманаш логалэш. Ожно годом пөрийэн-влакат нэлэ илышыштэ илымылан көра ала мо йанлык гайэ улыт ыльэ. Ышкэ марийэмак налам. Марийэм йуаш пэш йөрата ыльэ, йүн толэшат вүдвундыш кырен пытара ыльэ, сырмыжэ йыда пэлэ колымэш

шуко гана кыралтынам. Кызыт ындэ тудо марийэмак чылт вэс йэнг лийын. У илыш айдэмым чылт вэсэмда. Марийэм кызыт колхозышто ударник, ышкэат ударницэ улам, молан кызыт туманлэт, молан кырэдылат. Тидэ ок ситэ, тудо ок ситэлан ойгыршаш укэ. Пашам өрканыдэ ыштымэ мөнгө, мэ пийалан улына.

Тошто илыш эртэн кайэн, тудлан пөртылаш корно пэтырналтын.

Осимонва И.

КЭНГЭЖ ПАШАЛАН ЙОЧА ЙАСЛЫМ ПОЧЫНА

15 апрэлыштэ мэ „Йошкар Тумэр“ (Йошкар-Ола район, Цибикинур й-совет) колхозницэ-влак погынэн, йаслэ почмо нэргэн мутланэн нална. Кэнгэж

жаплан обэзатэлыне йоча йаслым почаш ман пунчалына. Йоча йаслыэ вуйлатышылан, оичышымат ышкэнан кокла гыч сайлышна.

„Йошкар тумэр“ колхозын.

Пакча көргым сай ончэн кушташ ваш-ваш соцтангасыш ўжына

Шэрнур район, Мустай йал совет пэлэнсэ культурно-бытовой сэкцияй 15 апрэлыштэ йал совет көргысө ўдрамаш погынымашым эртарыш. Тидэ погынымашкэ 60 ўдрамаш, 8 пөрийэн погынэн улыт. Погынымаштэ пакча саскам шындымаш нэргэн мутланышна.

Пакча саска колхозник-влак-лан кочмо-йүмө шотышто пэш кугу польшым пуа. Тэний пакча-саскам кугун, сайын ончэн куштынэна. Погынымашэш пакча-саскам сайын шындэн, ончэн

кушташ ман пунчалына. Тыгак Кугу Шокшэм йал советымат соцтангасыш ўжына.

Ышкэнан йал совет көргө колхоз-влакым пакча көргым сай шындэн, ончэн кушташ ваш-ваш соцтангасыш ўжына. „Чодра Нур“ колхоз Кугу-Шорык-Энэр йал, Мустай ШКМ ўчашаш ўжө. ШКМ „Пактай“ колхозым ўжө.

Йал совет пэлэн 5 йэнгым паша кузэ каймым эскэраш комисыш сайлышна.

Капиталина.

ПАКЧА ПАША

Пакчалан пэш кукшо, альэ утыжым ночко мландэ огэш кэлшэ. Пэш тайыл мландэ пакчалан ок йөрө: кугу тайыл үмбалысэ пушкыдо рокым йүр вүд, шошым вүд мушкын йоктараш тунгалэш. Пакча кас кэчэ дэн кэчывал кэчэ вэлышкэ тайылрак лийэш гын, утларак кэлша.

Пакча йырым йыр пэчэн налмэ лийман, пэчым онга дэн, ломаш дэнат ышташ лийэш, адак лушэнган шуан вондым, акацийым, пистэрым, кожым, тылэч моло пушэнгымат шындылын, пакчам авыраш лийэш. Пакча көргыш вүдым шавэн шогаш, вүд мундыр ынжэ лий.

Пакча мыландэ могай лийман, кузэ тудым ончыман

Мландэ үмбалсэ рокым почво маньт, тидэ рок түрльö наста мландэ үмбалам шүймо дэн лийэш, вара рокыш савырна, почво лийэш. Почво шэм рокан, ошман, шунан, күйан, шинчалан лийэш. Пакчалан шэм рокан мландэ эн сайлан шотлалтэш. Тыштэ шүшö настажэ 30—50% маркэ уло, шэм тусан, чотырак кэчэ шокшо дэн ыра, пушкыдо лийэш, садлан тудым куралашат, тырмалашат пэш сай, адак вүдымат чот шушэш. Тыгай рок кошкашат вашкэ кошка.

Пакча саскам шунан, ошман мландэшат шындаш, вүдаш лийэш. Шунан рокым имнэ тэрыс дэн, ошман рокым йүштö тэрыс дэн уандыман.

Пакча уандыш.

Пакчам айдэмэ, кайык тэрыс, тэрыс вүд, вольык вүр, ломыж, известка дэн уйандаш лийэш.

Тэрыс түрльö лийэш: имнын, ушкалын, сөснан, шорыкын. Имнэ тэрыс пэш вашкэ шүйэш, садлан парникэш опташ сай, адак нэлэ, йүштö рокым уйандаш сай. Ушкал тэрыс эркын шүйэш, шокшым шагалрак куча. Пакча уайндаш утларакшэ чывэ, альэ көгөрчан тэрыс сай; кайык тэрысым рок дэн йөрөварэ мландэ үмбак шарэн уйангат.

Пакчам участкылан шэлэдылман

Пакчалан ойырма мландым, пакча саскам шындымэ-дэч ончыч участкылан шэлэдыман. Ик түрльö саскам кок-кум ий

почэла ик вэрэш шындаш ок йбрө. Тыгэ ыштэт гын, пакча саскан лэктышыжэ изэмэш, түрлө понго чэр дэн чэрлана, адак тыгыдэ шукш поша.

Пакчалан ойормо мландыштэ кум - ныл, альэ шукырак савыртышан участкым ышташ күлэш.

Пөрвой ийлан участкым тэрыс дэн үйандэн, ковыштам, чунгылам адак тылэч моло үйан мландым йөратышэ саскам шындат. Вэс ийлан тидэ участкэшак үйандыдэ—кэшырым, пэтрушкым, йошкар-ушмэным, кочо-ушмэным адак тылэч моло саскам шындат.

Вара кумышо ийжылан ты участкым ломыж дэн үйандэн, шоганым, гурсам, ырэвым үдат. Нылымышэ ийлан тидэ участкым тэрыс-дэн үйандэн адак ковыштам да моло түрлө саскам шындыман.

Пакчалан ойормо мландым кэлгын күнчыман, альэ куралман. Пакчалык мландым шыжымак йамдылаш тунгалман, шыжым тырмалман огыл. Шыжым курал альэ күртнө кольмо дэн күнчэн кодымо мландэ утларак йужым, вүдым шупшын шога, коштыра шудо, шукш пытат. Шошым лум каймэкэ пакча рокым тырмалман. Мландэ кошкымо мөнгө угыч курал, тырмалаш күлэш, варажым пакча кугу огыл гын, шорвондо дэн куралмэ рокым тыгыдэмдыман. Вара ижэ йыраным ыштыман. Йыранг пэш лойка лийман огыл, вүд шаваш да куштыра шудым эрыкташ лопка йыранг сайак огыл, йыранг лопкытшо 1¹/₄ мэтр лийжэ, кужытшо 8 мэтр лийжэ.

Пэш кужуат лийман огыл. Күкшө вэрыштэ йырангым ыштыман огыл, ночко, лапка вэр гын, тунам йырангым күкшүрак ыштыман.

Йырангын ик вуйжо кэчэ шичмаш могырыш, вэс вуйжо эр кэчэ могырыш лийжэ.

Урлыкаш нөшмым ышкэ йамдылэт гын, утларак үшан. Ордыжыштө нөшмым налэш гын, үшан йынгдэч налэш күлэш. Урлыкаш нөшмым тэлым пөртыштө кукшырак вэрыштэ кучыман. Урлыкаш нөшмым шошым шындымэ дэч ончыч шытыктарэн ончаш күлэш. Шагал нөшмө пырчэ шытэштэш гын, тыгай нөшмым үдаш, шындаш ок йбрө.

Нөшмым кышкэн шалатэн үдат, адак йыгырэ-йыгырэат шындэдат. Адак изи чумырка дэнат шындылыт. Шала кышкэн үдаш, моштэн үдаш күлэш.

Рăдовой ўдымō шала ўдымō дэч туларак сай. Нōшмō мылан-дышкэ тōр возэш, озым тōр лэктэш, уто нōшмō огэш пуро. Рăдовой ўдымым ўмбачшэ рок дэн пэтырман, пэш кўжгын пэтыраш ок лий.

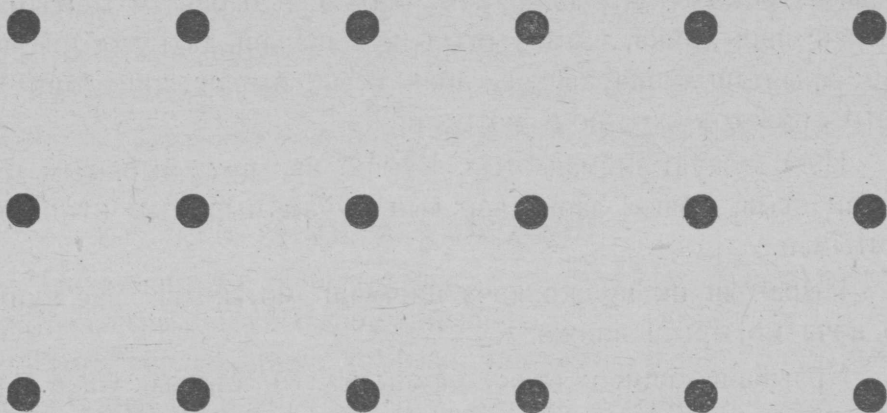
Озымым шагэш шындымаш.

Йужо пакча нōшмым вигак йырангыш огыт ўдō. Ковышта шошым йўштō дэч пэш лўдэш, садлан ковыштам вигак йырангыш огыт ўдō, ончыч шагышкэ ўдат. Ковышта озымым йырангыш шындымэ-дэч ончыч эркын-эркын йўштым чыташ туныкташ кўлэш.

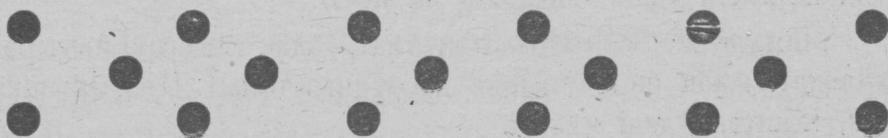
Ковышта озымым йырангыш шындымэ дэч ончыч пэш сай ойрэн налаш кўлэш.

Ковышта озымым шагэ гыч налын, йырангыш кастэнэ альэ эрдэнэ шындаш кўлэш. Кэчывалым пылан кэчыштэ гына шындаш лийэш. Ковышта озымым шагэ гыч лукмо дэч ончыч вўдым шавыман. Шындымэдэч ончыч озымын вож мучашыжым парньа кўч-дэн пўчкэдыман. Тыгэ ыштымэ дэнэ ковышта вож шарлэн кушкэш, озымым шындымэ мōнгō викак вўдым шавыман. Озымым квадрат шот дэн альэ шахмат шот дэн шындыман

Квадрат шот дэнэ

шахмат шот дэнэ

МЫЙ ҮЖАМ!

Клуб үдрамаш-влак дэнэ тэмын, мүкш омарта гай шүрла. Залыштэ рүмбалгэн, эльэ электрис тул чүкталтын огыл.

Районысо колхозла гыч погынышо ударник үдрамаш-влак ышкэ пашашт нэргэн, сльот эртымэ нэргэн пэлэ йүкын мутланат. „Изэнэр“ колхоз вуйлатышэ Талайэва Овой сцэнын шэнгэл лукыштыжо залыш ончэн шинча. Талайэван вуйыштыжо түрлө шончымаш пөрдэш...

* * *

Шукэрдэ, коло ий ожно ыльэ тидэ...

...Олык воктэн чонга вэрыштэ Изэнэр йал. Йал дэч үлнө, олык түргыч Изэнэр йога, тудо йал шэнгэчын, кэлгэ корэм йүмачын шыргыктэн толэш. Кэчэ коклан тидэ Изэнэрышкэ йалгычын лучко ийаш үдыр конэш нөртымө тувыр вургэмым нумал толын мушкэш, волэш оптэн, шуарвондо дэнэ шура, йогын вүдэш шүалткала, вальакла. Вальак йүкшө олык лонгаштэ кокытэ шэргылтэш...

...Тидэ тулык Овой, поян Остап дэнэ тарзылан ила. Остапын йэш кугу, амыргышэ вургэм кэчын погына. Тувыр мушмо дэч поснат Остапын суртышто паша утыж дэнэ улө. Овой ик кэчыланат кид-

йол кандараш жапым ок му, эрэ пашам пуат... Вольык, пакча, кувдэч.. Кудышто амыргышэ тувыр вургэм. Канымэ олмэш Овойлан чүчкыдын шомак логалын, йужгынам кыралтынат; Остап кува овыда гай осал...

Овойын ачажат поян кид йумаланак колыш. Тудым поян Корйэ Йыванын пукшымо ожыжо вүльб дэк колдымо го-дым тошкэн пушто. Корйэ Йыван садыгэ ышкэ тарзыжэ дэч утлыш, 12 ийаш Овойым урэмыш луктын кудалтыш.

— Мый ышкэ дэкэм ом нал ыльэ гын, шужэн колэт ыльэ,— манын Остап шуко кана Овойым сотарэн.

...Тувыр нумалтыш дэнэ корэмым күзаш нэлэ гынат, Овой Изэнэрыш кошташ йөратэн. Тушто вурсышо, кырышэ укэ, энэр вүд гына пуналтын йогымыж дэнэ ласкан шыргыкта. Тувыр шүйалтымэ го-дым Овой йөсө кужу мурым муралта. Чымалт шогышо кумылжым луштарэн шортэш. Изэнэр вүд куанэн шыргыкта, мура, ший кулыгар гай йүкым пуа. Тугэ гынат, Овойын ойган чонжым куандарэн ок кэрт. Тудлан вүд шыргыктымэ йүк шинча вүдым ушэштара, йөсө - нэлым палдара. Энэр воктэн нөлпэрысэ кайык мурат, тудым сэма-лен ок кэрт, ойгандара вэлэ...

Ик кана тыгэ йёсын мурэн-шортын шогымыж годым, шэн гэлныжэ шыдэ йўкым колын: — Тэвыс! Мурэн шога, йо-го-пий!.. Мом тынарэ шогэт?..

Мый тыланэт ушым пуртэм!.. Остап кува орышо гай лийын, Овойым шуарвондо дэнэ шарныдымэшкэ кырэн. Кок арныа годым Овой какаргышэ, пуалшэ коштын...

...Жап эртэн да эртэн...

Ожнысо омо ужмыла шарналдэш. Но тидэ омо огыл, тидэ илыш, ойго-орлык илыш ыльэ. Тидэ илыш Овойым поянлан уло вийжэ дэнэ сыраш туныктэн...

* * *

Залыштэ электрис тул волгалтэш, пөлөм гыч президиум лэктэш, үстэл йыр тэнгыллаш шинчэш. Талайэват залыш волэн ончыл радамыш пура.

Ош ўпан ўдрамаш (вуйлатышэ) ойлаш тўгалэш:

— Йолташ-влак, тачэ мэмнан сльотна ышкэ пашажым пытара. Сай ударницэ - влаклан прэмий пуэдышаш гына кодын...

...Ой, пэш ожнак тидэ илышым Овой вучэн! Остап дэнэ илымыжэ годым тудо йўд йыда сарай лэваш лончо гыч койшо йылий-йулий шўдыран шэм-кандалгэ кавашкэ ончэн кийа,

ыльэ... Шўдыр - влак ужаргырак тул ойыпла йылгыжыт... Ик кана Овой туныктышо ўдыр дэч колын ыльэ: пуйто шўдырыштат тыгайак илыш... Шуко кана Овой нарашта ушыж дэнэ шонэн:

— Эк, тидэ волгыдо шўдырышкө чонгэштэн кайаш, ала тушто илыш сай...

— Талайэва Овдачи, — шокта вуйлатышын йўкшө. Овой „пурт“ лийын колыштэш. — „Изэнгэр“ колхозышто Талайэва кок ий годым вуйалатэн шога. Пашам сай вуйлатэн шогымыж дэнэ колхозым ончыл радамыш луктын. Планым эрэ эртарэн толэш. Талайэвалан 100 тэнгэ пөлөк пуалтэш...

Овой ырэн кайа, ышкэ 36 йиаш гынат, рвэзыла сцэнышкэ тёрштэн кўза. Вара зал вэк савырнэн шогалын, куан йўк дэнэ ойла:

— Ўдрамаш йолташ - влак! Мый шўдө тэнгэлан огыл куанэн ойлэм... Мый комунист партийлан тау ыштэм... Тудо мэмнам поян кид гыч утарэн, мыланна ўшанэн сотсиализмым ышташ шогалдэн... Айста партийын ўшанжым йараш огына йомдарэ.. Айста партий вуйлатымэ почэш сотсиализм ыштымаштэ, ышкэнан вийнам ончыктэна! Мый ўжам!

Аргамач йалсовет көргысө ўдрамаш-влак шэнгэч шўдырнат

Йошкар-Ола дэч 50 мэнгэ тораштэ, чодра лонгаштэ Аргамач йал совет көргыштө 3 йал, ик колхоз уло. Йал совет вуйлатышылан ўдрамаш шинча гынат, ўдрамаш коклаштэ нимогай пашат ок ышталт. Йал совет көргыштө йатыр сэкций-влак улыт, но нинэ сэкцийлашкэ ик ўдрамашымат ушымо огыл. Ўдрамаш коклаштэ культур шот ўлнө шога. Ликбэз паша ни-молан йордымашын кайа.

Ўдрамаш-влакым шэнгэлан кодымылан лийнат Аргамач йал совет көргысө чыла хоз. полит кампаньат шэнгэлан шўдырнэн мийа. Тэвэ чодра пашам налына, ўдрамаш кокла гыч шупшыктышо, рушо уло. Шукэртэ огыл Аргамач лэстранхоз ўдрамаш-влакым пөлөклыльө. Ўдрамаш кокла гыч ик ударникат укэ. Мэмнан лэстранхоз пашаштэ выдвигэньэ шот дэнэ ик ўдрамашат ок шогалталт.

Тидымат каласыдэ огэш лий. Тазалык-арулык шотыштат мэмнан ўдрамаш-влак шэнгэлан шўдырнат. Тэвэ Аргамач йал советыштэ трахом сэстра уло. Тудат пашажым пэш начар ышта. Кунам тудын дэк толмым вучэн шинча. Ончэт гын, йал йыда ўдрамаш-влакым умландарэн коштам ыльэ.

Журналым лудын налатат, ўдрамаш-влакын пэш кугын ончыко каймышт койэш. Нуно ышкэ пашашт, нэргэн иктэ вэсылан журнал коч возкалат. Шуко вэрэ ўдрамаш колхоз вуйлатымаштат, бригадират улыт. Ана Максимовна нэргэн журнал ала мыньар гана возыш. Тудын колхозыштыжо ўдрамаш вий дэнэ колхоз пашам пэш сайын ышталт.

Аргамач йал совет көргысө ўдрамашат шэнгэлан кодман огыл.
Асылбай.

Выльып Макси ватыжлан ышкэ оза

„Йошкар Ўжара“ колхозник (Орашкэ район) Выльып Макси ватыжлан ышкэ оза. Тудо ўдрамаш дэнэ пөрйэнг ик гай төр праванак улмым мондэн колтэн ала мо. Ала тошто сэмын ўдрамашым кулыш савырнэжэ. Кызыт ындэ тоштэт тошкэлт кодо. Мэ ўдрамаш-влак кэч мо шотыштат төр праван улына. Пүрйэнг дэн торақ колхозышто пашам ыштэна. Марийна мыланна оза огыл, тудо йолташ гына.

Тэвэ 1 апрэлыштэ ўдрамаш погынымаш лий. Тидэ погыномашкэ шуко ўдрамаш погынэн ыльэ. Макси ватат ыльэ. Погынымаш гыч мөнгыжө пөртыльат, Макси капкам тўкылэн шындэн, ватыжым огэш пурто. Ватэ ик окнаш мийэн пэралта, вэс окнаш мийа, укэ.

Тидэ койышым мэ кызыт пэш намыслан шотлэна. Тыгай койш дэнэ кучэдалман.

Н.

Майукын уланыш лэкмыжэ

Очэрк

Мый Майукым шукэрсэкак палэм. Эшэ изина годсо; кэ-нэж кэчын модын курышталмына, укэ ий жапыштэ тупэш мэшаком сакэн окна воктэн пэрқалэн коштына мондалтын огыл, ушыштэмак.

Кузэ мондэт?

Мондашыжат огэш лий. Изий годымак ушэш пижын шичшэ, ужмо-колмо нимо йөн дэнат огэш ўштылалт.

Тугак Майукат...

* * *

Тэлэ-йўгыштө. Тугэ гынат, корныш лэкшэ йың огэш аптыранэ. Мыйат Майукын ожнысо илышыжым шарналын, чука корныш лоптыртэн кудалам

Кызыт Майук кушто? мом ышта? тудыжым гына ом шинчэ.

Чынак, Майукым мо чоло жап лийэш, ужын омыл. Тошто Торйалыштэ 1-шэ ступэнь школым пытармыжым шинчэм, а варажэ куш кайэн, колын омыл.

Тудо кум ийашак тулыкэш кодын. Кугызажэ дэнэ илаш төчыш. Кугызажэ орландарэн ашнэнат, чытэн огыл, Майук тужэчын лэктын кайэн. Курык тұрыштө Пызэ Пэтыр дэнэ аза ончышылан шогыш. Тулэч варасэ илышыжым омак шинчэ.

Вашкэ поран чарныш. Тунам лапкан „йулгэн“ кайшэ кэчат йолжым йыр-ваш шарыш.

Тора гыч күртньө йўк шуланымэ пылышман шокташ тұгальэ.

„Кушто мо шокта?“—шоналтышым,—„ала кушто гынат шийыт дыр—манын, ышкылам ышкэ вашэш мутым пубышым.

Вара ойыртэмынак палэмэ: Шэмэр-мучаш чонгаш күзэн гына шуым, Ўшўт воктэн шарлэн вочшо „Эрык“ колхоз койашат тұнальэ. Вашкэ гына „Эрык“ колхқзыш кудал тольым.

Колхозышто шийыт. Трактырын күртнӧ йүкшӧ кудырталтын шокта. Кылта-шамыч тэвэ машиныш тичмаш пурат, тэвэ адак олымыш савырнэн лэктят.

Йын-шамычат машин йыр шогылтыт, удыршыжо удырат, олымым нумалшыжэ—олымым нумалыт, кылтам пүчкэдат, шүшкэдат, сортировайат...

Колхозник-шамыч пылнэн огыт шогылт: куанэн ваш-ваш мутланэн, коклан-коклан воштыл колтэн—чулымын пашам ыштат.

— Пашада ушныжо!—маньым; ушныжо, ушныжак! манын чыланат пэлэштышт.

Ыштэт гын, ушна, от ыштэ гын, огэш ушно!—„шырр“ ышталын рвэээ ўдыр пэлэштыш.

Тидэ—Майук ыльэ...

— Майук, илмашэт—майым. Тудо мыйын ўмбакэм ончалыэ, шинчана ваш лийыч.

— Пэш сай! Кузэ тышкэ толын лэктыч?—маньэ.

— Тэмдан колхозда кузэ шошым агалан йамдылалтын шога,—тэргаш толым. Майук мыйым канцэлярышкэ нангайыш.

Канцэлярыштэ Эргубайэв Кырля (колхоз вуйлатышэ) вэлэ ыльэ.

Эргубайэв дэнэ кутыраш тўнална.

— Тэнэ, ўмасэ шот гыч, коло кэчэ ончыч пашам пытарэн улына—манэш Эргубайэв.

Паша вийым кок бригадылан шэлмэ. Пашам ўчашэн, ударлын ыштэныт. „Иошкар шўдыр“ колхоз дэнэ ўчашымаштэ ончыл ратыштэ лийынна. 1-шэ бригадылан, ударлын пашам ыштымыжлан 15 пут уржам прэмий шот дэнэ пуэнна—ышкэжэ Майукум ончалыэ—адак посна члэн ударник-шамычым шовыч дэнэ ситсэ, окса дэнэ пӧлэклэнна.

Мыйат Майукум ончалыым. Тудат тогыдайыш, йошкаргалыэ.

— Майук, бригадирка, ударницэ улмэтым палышым маным. Тудо „шыр“ ончалын, шинчажгэ, тўрвыжгэ воштыльо.

— Майук—эн талэ ударницэ—ўшандарыш Эргубайэв.

— Вара ойлэна, кызыт Кырля изай, шимашкэ кайэм—маньят, Майук мэмнам кодыш. Эргубайэв дэнэ ой ойлымашнам умбакыжэ нэргэлаш тўнална.

— Чылажэ кунар ударникда уло?

— Коло!

— Тэнэ ик паша кэчылан йатыр киндэ логалын дыр?

— Да-а, умасэ шот гыч тэнэ онгым вэлэ пэралтышаш. Умаштак сэйынак илэн улына. Но колхозшо вэт кажнэ ийын пэнгьдэмэш—большэвик гай лийэш, колхозник-шамыч уланыш савырнат.

— Тидыжым чыным қутырэт. Кэрыж дэнак гын, колхозник-шамыч кузэрак налэдэныт—адак йодым.

— Уржа 10 кило дэнэ, шўльо 8 кило, шыдан 5 к., парэнгэ 5 к.—Эргубайэв умыландарыш.

— Эн шуко кунар паша кэчым ыштэн луктыныт?

— Тыгай улыт. Тэвэ Майук 300 паша кэчым ыштэн. Тудо 250 пут нарэ киндым налын. Вэсэ-шамычат улыт. Тэвэ Карпиш Миклай ватат 250 паша кэчым ыштэн. Кавырльа 230 ыштэн луктын. Адак 200, 150 ыштышэ йатыр улыт.

— Тугэ, тугэ. Пэш сай!—маньым. Пырдыжыштэ „Комунар“ лўман-пырдыж газэт кэчышым зужым. Эргубайэв мыйын ончалмым палышат „комсомол йачэйкэ пырдыж газэтым луктэш“—ман каласыш.

— Иачэйкэ сэкрэтаржэ кō?

— Иванов. Э-э, тэвэ ышкэжат толэш—маньэ Эргубайэв. Иванов пурыш.

— Комсомол пашат кузэ кайа? комсомольэцда кунарын улыт?—йодым.

— Паша кайа. Чылажэ лу комсомольэц уло—ойла Иванов.

— Марксистско—Лэнинский воспитаньым кузэ шындэнда?

— Эркын кайа... пэшак огыл... альэ кум гана вэлэ политучобо лийын.

— Шагал, шагал! тыгэ огэш лий! Арньалан ик кана эртак политзаньатьым ышташ кўлэш.

— Ындэ эртак ышташ тўнгална. Руководитэль уло. Райкомол учэбникымат ситышын колтэн.

— Газэтым лудыт?

— Кажнэ комсомольэц газэтым, журналым налыт, лудыт.

— Ты жапыштэ шангышэк мўгырэн шинчышэ трактыр йўк кэнэта кўрылтō.

— Кэчываллан чарнышт аман—пырдыж воктэн кэчышэ шагатым ончалын, пэлэштыш Эргубайэв.

* * *

Шошо ага кампаньылан йамдылалтын шогымым тэргышэ

бригадэ пашашкэ шогалъэ. „Эрык“ колхоз шошо агалан йамдылалтын. Шукэртак ик вэрышкэ шўлым триэр дэнэ сортировайэн пыштэныт. Вэржат йōнан: ночкат огэш логал, пунышкэнат огэш кэрт.

Вара тарман-шамычым ончаш тўнгална, 20 плуг, 15 шўрэ, 3 ўдымō машина уло.

— Тарман-шамычым токак ачалэн шындэнна. Валькат, кандрат чыла йамдэ, кэч кызытак кычкэн кайэ, маньэ Кавырля.

Чынак, тарман-шамыч чыла йамдэ улыт, ышкэ вэрыштыжэ шинчат.

Вара имньэ вўташкэ пурышна. 20 имньэ вуйым, кўшкō нōлтэн шогат.

— Имньыдам кузэ ончэда?—йодым.

— Таза, вийан имньэ-шамычшым корныш кычкэна, а канга-шамычшым посна ойырэн шогалтэнна. Нуным нигушкат кычкымаш укэ, нормым утларак пуэна. Шошо агалан лэкташ чыла имньат ик гай лийышт шонэна—Эргубайэв кутыра. Мольмат ончышна. 30 ушкал, 50 шорык, 40 сōсна, 50 кролик уло.

— Лумым кучэнда? Тэрысымат луктында?

— Лумым 10 гам кучэнна. Тэрысым 100 возым луктынна—кошартыш колхоз вуйлатышэ.

* * *

Пычкэмалтэ. Адакат поран тарваныш—чытыдымын шаланащ тўнгалъэ. „Эрык“ колхозышто тул чўкталтэ.

Майук дэкэ пурышым. Пōртыштō кум йыш илат. Майукланат кыдэжым ыштэн пуэныт.

Пурымэм годым Майук ала мом лудэш ыльэ. Пўкэным кондэн шындыш, мыйат шинчым.

Пōрт кōргō йандар. Пырдыж ошо: газет дэнэ сайын пыжыктымэ. Пырдыжыштэ вождь-шамычын сўрэтышт кэчат. Кўварат йандар, йылгыжэш вэлэ. Ёмбал вургэм пор гайэ. Тыгэ тидэ пōртыштō илышэ-шамыч илат. Тыгэ тидэ пōртыштō вэлэ огыл: „Эрык“ колхозышто чыланат.... Майук чайым шындыш.

— Культурно илыш вэрч чот кучэдална—манэш Майук.

Вашкэ самбар лоргыкташ тўнгалъэ. Чайым йўаш шична. Ёстэмбакэ тўрльō кочкыш лэктэдышт.

— Илышэт сай вэт?—йодым.

— Кунам сай огыл. Ёштэт кочкат, от ыштэ укэ. Ёндэ

илэна-а! Зажитычный лийына, маньэ Майук.

— Клубыш кайэна?!—пэлэштыш Майук.

Мыйат кайаш лийым: Клубышто ўдырамаш-шамыч тунэмыт ыльэ. Тунэмын чарныштат, радиом колышташ, газэтым лудаш тўнгалыч.

— Но мурат вэт, ха-ха-ха! Москошто улмо гай вэлэ чучэш!—элнэн кайэн пэлэштыш Иэпрэм кува.

Тидэ жапыштэ Майук ышкэ ылышыжым каласкалыш, Тидэ йалыштак илэнам. Колхозым почыч да, колхозыш мыйат пурышым. Ындэ ныл ий комсомолышто шогэм—манэш Майук.

— Пэш сай! Ударницэ, комсомолка лўмэтым ит волто!

— Огым, ом волто!—маньэ тудо.

— Мэ йэнгым паша дэнэ аклэна. Ударнэ пашатлан, Майук, тыйым йўратэм.

Отв. редактор Е. Сидоркина

Техн. редактор А. Г. Николаева.

Выпускающий Л. ВАСИЛЬЕВ.

Отпечатано в 1-й Типографии Маргосиздата 1934 г.
Мароблит № 166. Тираж 1000. Наряд № 47. Формат 72×105/16 Печатных листов 1¹/₂,
в листе 50000 зн. Сдано в производство 27/IV, подписано к печати 20/V-34 г.